

Honderd jaar Vogelbescherming Nederland

Hans Peeters

Het zijn de baronessen en jonkvrouwen die in de eerste jaren van de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels op de voorgrond staan. Een duidelijk thema vormt de massale 'vogelverdelging' - met name van sterns - voor het opsieren van dameshoeden. Het is duidelijk dat in die tijd de grootste bedreiging van de vogelstand wordt gevormd door het direct economisch gebruik van vogels zoals jacht, kooivangst en eieren rapen - al dan niet als onderdeel van gebruiken uit de oude volkscultuur. De vereniging stamt uit 1899 en is daarmee de oudste vereniging voor natuurbescherming in ons land.

Wetgeving

Vanaf het allereerste begin loopt wetgeving als een rode draad door het werk van de vereniging. Al heel snel wist men de juiste ingangen bij de politiek te vinden en dat leidde in 1908 tot het besluit van minister Talsma om de stern de status van beschermde vogel te geven. Een nog groter succes is de totstandkoming van de Vogelwet in 1912. Het nuttigheids criterium voor de mens wordt daarmee als uitgangspunt voor wetgeving verlaten. Voor het eerst is er sprake van een basisbescherming voor de meeste vogelsoorten. In 1936 werd die Vogelwet verbeterd en op dit moment is het nog steeds het belangrijkste instrument voor de bescherming van vogels. Jarenlang heeft de Vogelwet 1936 in de ons omringende landen model gestaan. Nu de Flora- en faunawet is aangenomen, kunnen wij alleen maar hopen dat die zo snel mogelijk in werking treedt.

Andere belangrijke wettelijke kaders die in de af-

gelopen eeuw tot stand kwamen, zijn de Jachtwet, Natuurbeschermingswet, Wet bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten, Europese Vogelrichtlijn, Habitatrictlijn en de Ramsarconventie. Bij de totstandkoming en/of verbetering van al deze regelgeving is Vogelbescherming betrokken geweest. Het wettelijk kader geeft immers aan waarbinnen een maatschappij en dus ook de natuurbescherming dient te functioneren. Is er eenmaal sprake van een goede wetgeving dan is de zorg dat die goed functioneert, optimaal wordt uitgevoerd en adequaat wordt gehandhaafd het vervolg.

Voorspoed en malaise

Vogelbescherming deelde in de voorspoed van de jaren twintig en in de malaise van de crisisjaren die daarop volgde. Naast het verbeteren van wetgeving was ook steeds meer ander werk aan de winkel. De Tweede Wereldoorlog had in nog sterkere mate dan de Eerste Wereldoorlog nadelige effecten op de vogelstand. Zo verwoestten de militaire inundaties in 1940 en 1945 de broedsels van de weidevogels en leidde de voedselschaarste tot een hausse in illegale vogeljacht en eieren rapen. De wederopbouw was een ware industriële en agrarische revolutie. De laatste had grote gevolgen voor het karakter van het landelijke gebied. Het veelvuldig gebruik van bestrijdingsmiddelen kwam in deze periode in zwang, met alle dramatische gevolgen voor (stoot)vogels vandien. In de jaren vijftig en zestig nam de ruilverkaveling een grote vlucht.

De natuurbescherming zat in die tijd van 'niet praten, maar bouwen' in het verdomhoekje. Triest dieptepunt in deze jaren is het jammerlijke lot van duingebied De Beer dat moest wijken voor de aanleg van de Maasvlakte. Geschokt reageerde Vogelbescherming op de effecten van het snel toegenomen gebruik van landbouwgif op de vogelstand. Met angst en beven zag ze de uitvoering van de Deltawerken tegemoet. De natuurvernietiging in de Rijnmond deed het ergste vrezzen voor de toekomst van het Noordzeekanaalgebied en de Zaanstreek, het eigen weidevogelgebied De Reef inclusief. Medio de jaren vijftig waren er dreigende plannen voor nieuwe militaire oefenterreinen op Terschelling en Griend, gevolgd door plannen voor inpoldering van de Waddenzee in de jaren zestig.

Tot de weinige lichtpunten behoorden de vele nieuwe, voor vogels aantrekkelijke wateren en drasgebieden die met de stormachtige economische en ruimtelijke ontwikkeling ontstaan: drink-

Opgezette sterns en vogelveren op hoeden waren een eeuw geleden, aanleiding tot oprichting van Vogelbescherming. Foto: B. Muller/FN, uit de collectie van Tiny Meihuizen, Utrecht.

waterplassen in de duinen, zandwinplassen, opgespoten bouwterreinen en het nieuwe, wonderbaarlijk rijke vogelgebied dat in Zuidelijk Flevoland ontstond: de Oostvaardersplassen.

Vogelbescherming en het Vogeljaar

Eind jaren vijftig telde Vogelbescherming net 10.000 leden. Aan voorlichting, educatie en een daaraan gekoppelde ledenwerving werd bitter weinig gedaan, totdat Ko Zweeres secretaris wordt. Als publicist is hij de eerste die op bescheiden schaal een begin maakte met een publiekgerichte aanpak. Belangrijk vanuit publiciteitsoogpunt is de oprichting van het tijdschrift 'Het Vogeljaar', dat medio jaren vijftig wordt uitgegeven door een aparte stichting. Het Vogeljaar heeft een vertegenwoordiging in het bestuur van Vogelbescherming. Leden van Vogelbescherming ontvingen jarenlang het Vogeljaar en hierin worden ook de jaarverslagen gepubliceerd welke als losse overdruk worden verspreid voor belangstellende niet-leden. Via deze weg had Vogelbescherming, financieel en organisatorisch niet in staat tot een eigen tijdschrift, de leden toch iets te bieden.

De eigen publiciteit kwam pas eind jaren zestig goed op gang. In 1968 kreeg de club een eigen mededelingenblad, 'De Lepelaar', aanvankelijk een eenvoudig uitgevoerde nieuwsbrief. In 1976 werd die uitgebouwd tot een volwassen, fraai geïllustreerd tijdschrift, dat thans onder naam Vogels veel waardering geniet. Sindsdien maakte Vogelbescherming een stormachtige ontwikkeling door. In sneltreinvaart groeide het leden-tal, tot over de 120.000 op dit moment.

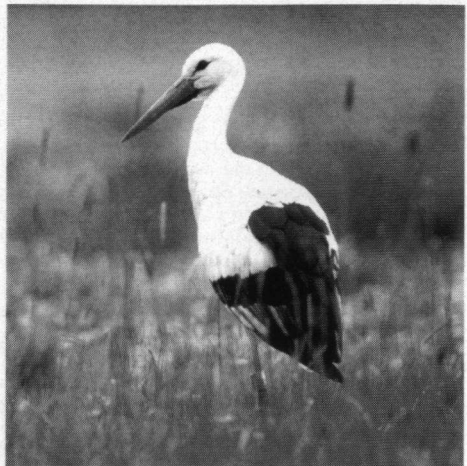
Lokale en regionale vogelbescherming

In de jaren zeventig ontstonden nieuwe verbanden op het 'vogelfront'. In 1972 wordt de Stichting Ornithologisch Vogelonderzoek Nederland opgericht (Sovon). Zij coördineert het werk van meer dan 250 vogelwerkgroepen dat bestaat uit inventariseren, tellen en monitoren van soorten en gebieden. De onderzoeksresultaten vormen een belangrijke basis voor doelgerichte vogelbescherming. De verzamelde vogelgegevens zijn de basis voor het professionele beschermingswerk. Zo kon de Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten worden opgesteld en ontstond de lijst van Belangrijke Vogelgebieden.

Omdat het voor de 45 medewerkers op het kantoor van Vogelbescherming Nederland in Zeist onmogelijk is om alle vogels in Nederland te beschermen, investeerde de vereniging veel tijd en energie in de contacten met lokale vogelwerkgroepen. Zo werden vier bezoldigde regioconsulenten aangesteld, verantwoordelijk voor de kleinschalige vogelbescherming.

Soort- en gebiedsbescherming

Als één van de speerpunten van het beleid begin jaren zeventig werd gekozen voor de herintroductie van de Ooievaar. Dat gebeurde vanuit de filosofie dat er bij het compleet en voorgoed verdwijnen van een bepaalde soort ook minder aan-

Dankzij het ooievaarproject herbergt Nederland momenteel weer een levensvatbare populatie van driehonderd broedparen.

Foto: Vogelbescherming Nederland.

drang zou bestaan om de bijbehorende biotoop te beschermen en te versterken. Dit zou vervolgens weer nadelige effecten hebben op de levenskansen voor 'biotoopgenoten'. Een herintroductieprogramma ging met de oprichting van het Ooievaarsdorp Het Liesveld van start. Nu, dertig jaar later, telt ons land weer een levensvatbare populatie van zo'n driehonderd broedparen. De tweede fase van het project is inmiddels van start gegaan: de zorg voor geschikte natuurlijke voedselgebieden en voldoende broedgelegenheid.

Andere thema's en actiepunten in de recente periode van Vogelbescherming Nederland zijn de soortbeschermings- en actieplannen voor soorten als Kerkuil, Lepelaar, IJsvogel, Dwergstern, Strandplevier en weidevogels. Een belangrijk actiepunt op dit moment zijn de 'wetlands', de natte natuurgebieden. Van de 93 belangrijke vogelgebieden in ons land zijn er zo'n 80 wetland. Als wij deze wetlands afdoende weten te beschermen en waar mogelijk weten uit te breiden kunnen wij een aanzienlijk deel van de soorten op de Rode Lijst van Bedreigde Vogels voldoende levensruimte garanderen. Daarbinnen functioneren vrijwillige wetlandwachten als een soort waakhonden voor de desbetreffende gebieden.

Steeds sterker is de laatste twee decennia de nadruk komen te liggen op het internationale karakter van de vogelbescherming. In 1993 ontstond met BirdLife International een nieuw en slagvaardig samenwerkingsverband, met de stern als symbool. BirdLife International is een overkoepelende organisatie die wereldwijd actief is voor vogels en natuur. Ze telt inmiddels Partners en werkcontacten in 122 landen.

De stern heeft sinds Vogelbescherming Nederland de Partner is van BirdLife International een plaats veroverd in het logo en de Lepelaar vervangen. Zo is de geschiedenis weer rond, want het was de stern die de aanleiding vormde voor de oprichting van Vogelbescherming!